

สภาพแวดล้อมทั่วไปบริเวณพื้นที่ศึกษา

2.1 ข้อมูลเบื้องต้นของเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดลำพูน

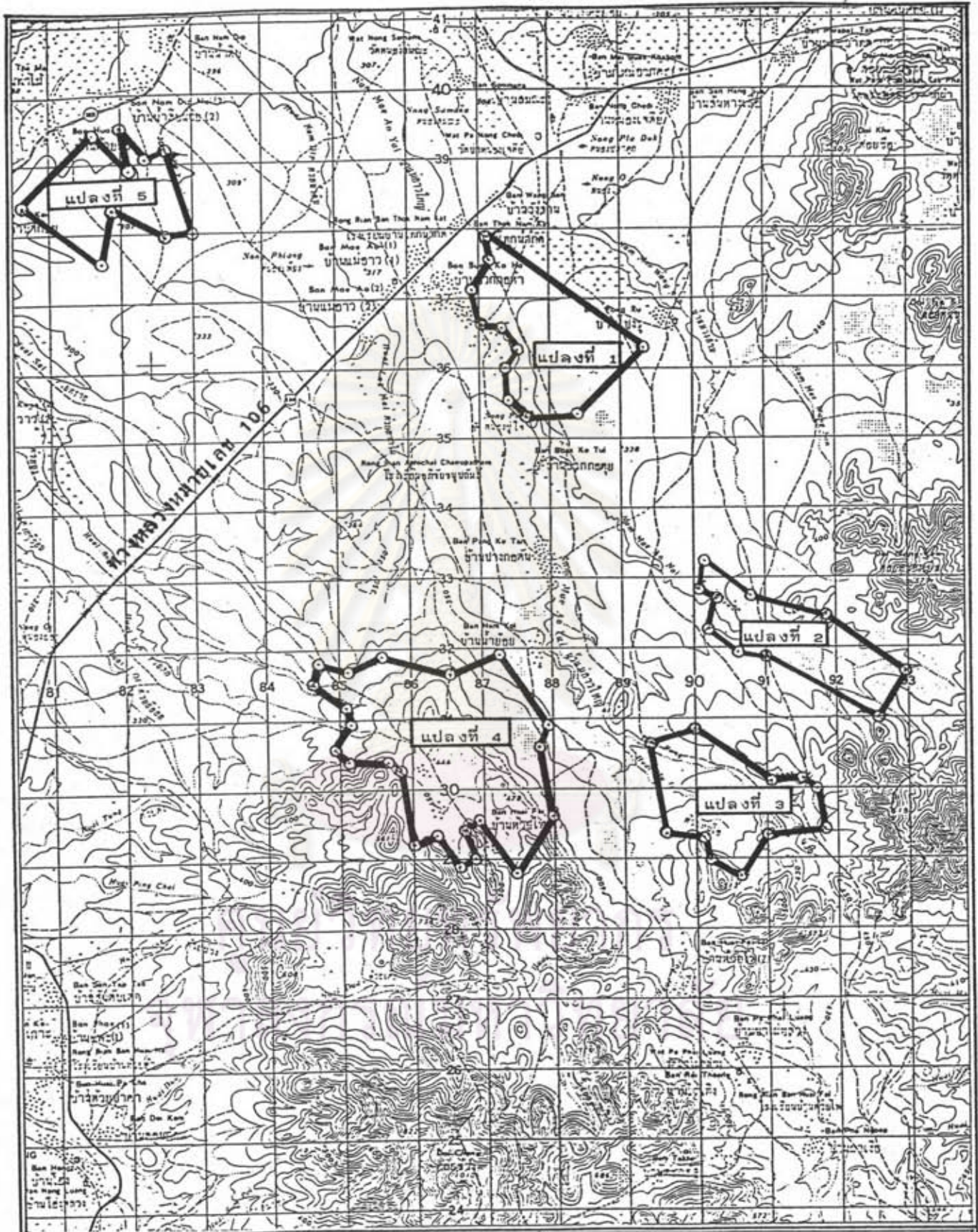
ในปี พ.ศ.2525 ได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดท้องที่ตำบลนครเจดีย์ และตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 99 ตอนที่ 156 ลงวันที่ 22 ตุลาคม 2525 โดยมีกำหนดให้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ดำเนินการจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่เกษตรกรที่ยากจน ผู้ซึ่งไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง หรือมีแต่ไม่เพียงพอที่จะใช้ทำมาหาเลี้ยงชีพ รวมทั้งให้มีการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพแก่เกษตรกรที่ได้รับการจัดสรรที่ดินดังกล่าว ให้มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการที่อำเภอป่าซางมีปัญหาที่ดินทำกิน โดยมีเกษตรกรผู้เช่าประมาณร้อยละ 32 และผู้ไร้ที่ดินทำกินประมาณร้อยละ 14 ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด

ดังนั้น ในปี พ.ศ.2526 ส.ป.ก. ได้ดำเนินการจัดซื้อที่ดินจากเอกชนในเขตตำบลนครเจดีย์ และตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน จำนวน 5 แปลง ดังรูปที่ 2-1 เนื้อที่ประมาณ 6,907 ไร่ ดังรายละเอียดในตารางที่ 2-1

2.2 ลักษณะทั่วไปของพื้นที่เขตโครงการปฏิรูปที่ดิน แปลงที่ 4

โครงการปฏิรูปที่ดิน แปลงที่ 4 อ.ป่าซาง จ.ลำพูน ตั้งอยู่ในเขตปกครองท้องที่ หมู่ที่ 7 ต.นครเจดีย์ อ.ป่าซาง จ.ลำพูน อยู่ห่างจากอำเภอป่าซางไปทางทิศใต้ประมาณ 23 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดลำพูน ไปทางทิศใต้ประมาณ 35 กิโลเมตร โดยแยกจากทางหลวงหมายเลข 106 ไปทางทิศตะวันออกประมาณ 6 กิโลเมตร ดังแสดงในรูปที่ 2-2 ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับบ้านน้ำอ้อย
ทิศใต้	ติดต่อกับบ้านห้วยไฟ (1)
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับโครงการปฏิรูปที่ดินฯ แปลงที่ 3
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับป่าละเมาะ

รูปที่ 2-1 แสดงเขตโครงการปฏิรูปที่ดิน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน

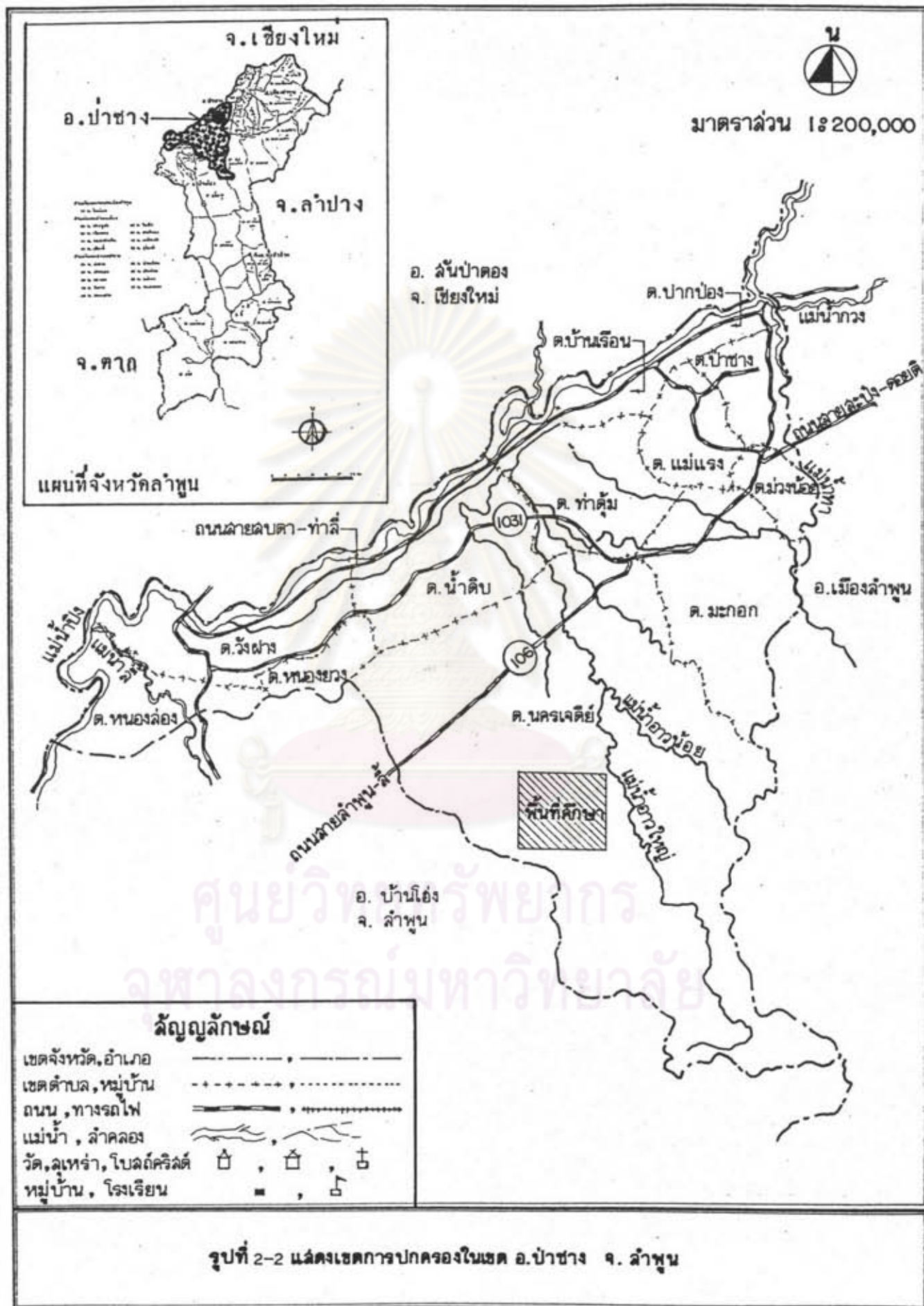
ตารางที่ 2-1 สรุปลักษณะโครงการปฏิรูปที่ดิน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน

แปลงที่	บ้านหมู่ที่ ชื่อหมู่บ้าน ตำบล	พื้นที่ ไร่-งาน-วา	พื้นที่ถือครอง(ไร่/คร้าวเรือน)			จำนวนแปลง เกษตรกรรม	เกษตรกรเข้า ทำประโยชน์ แล้ว(แปลง)
			อยู่อาศัย	การเกษตร	รวม		
1	หมู่ที่ 5 บ้านโป่งรุ นครเจดีย์	1265-1-100	0.5	9.5	10	126	110
2	หมู่ที่ 10 บ้านน้ำย้อย นครเจดีย์	1312-3-13	*	10.0	-	126	116
3	หมู่ที่ 10 บ้านน้ำย้อย นครเจดีย์	615-3-45	-	5.0-10.0	-	70	33
4	หมู่ที่ 7 ดอยไก่เขี่ย นครเจดีย์	2472-0-34	-	10.0-15.0	-	154	139
5	หมู่ที่ 2 บ้านห้วยอ้อ ไ้ดิม	1240-3-83	**	10.0	-	81	61
รวม	2 ตำบล 4 หมู่บ้าน	6907-2-75	-	-	-	557	459

หมายเหตุ * กั้นพื้นที่ไว้ 120 ไร่ สำหรับการจัดผังหมู่บ้าน

** กั้นพื้นที่ไว้ 70 ไร่ สำหรับการจัดผังหมู่บ้าน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงการปฏิรูปที่ดินแปลงที่ 4 มีเนื้อที่รวมประมาณ 2,472 ไร่ สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน จังหวัดลำพูน ได้แบ่งแปลง ๗ ละ 10-15 ไร่ จำนวน 154 แปลง ดังรูปที่ 2-3 รวมพื้นที่ ประมาณ 1,519 ไร่ ยังคงเหลือที่ยังไม่ได้แบ่งแปลงและเนื้อที่ถนน ประมาณ 953 ไร่ และปัจจุบันได้จัดเกษตรกรเข้าทำประโยชน์ไปแล้ว จำนวน 139 ราย รวมพื้นที่ประมาณ 1,474 ไร่ เป็นเกษตรกรทั่วไป 1,024 ไร่ และโครงการเกษตรกรก้าวหน้า 450 ไร่

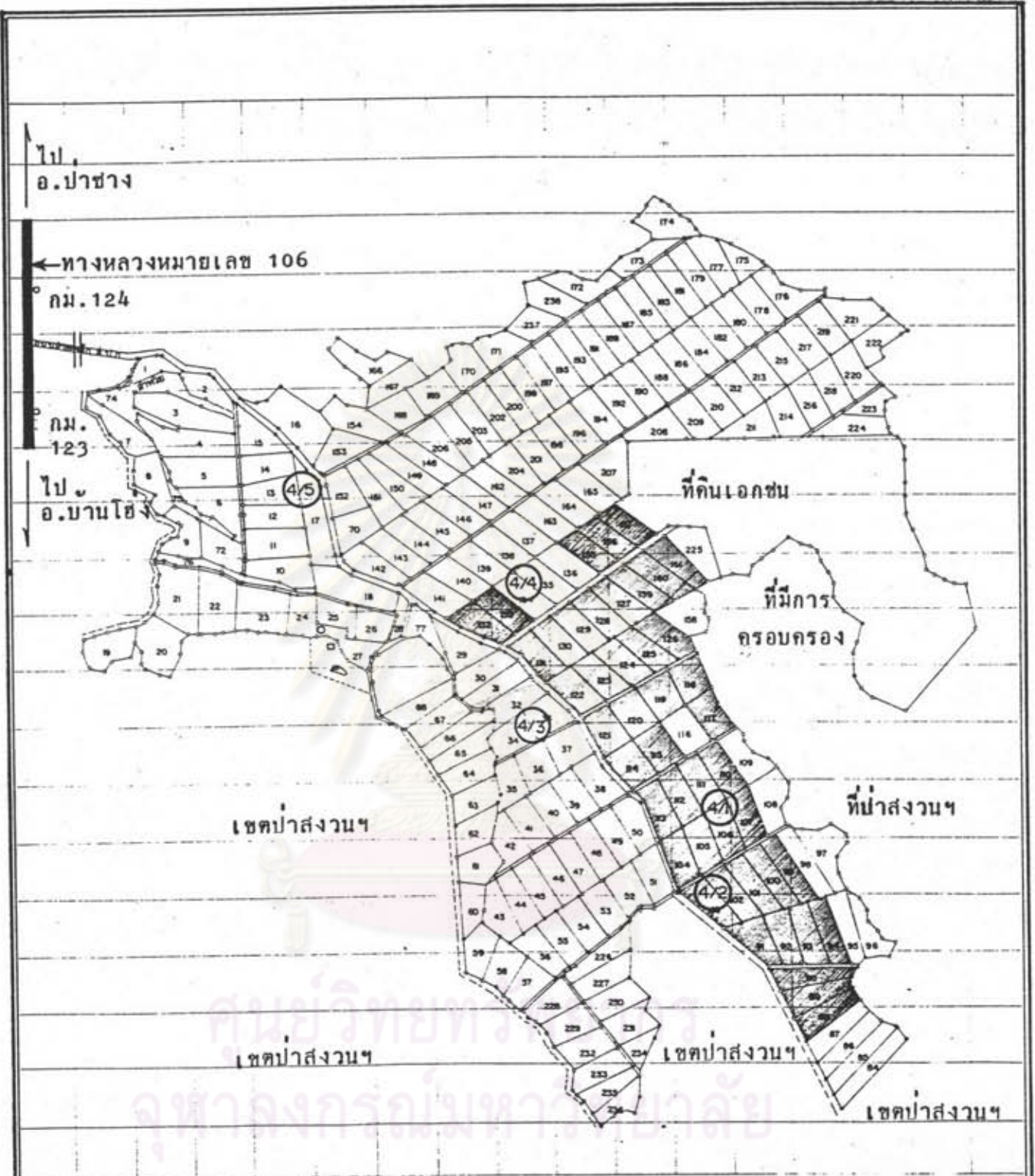
2.3 สภาพภูมิประเทศ และภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่โครงการปฏิรูปที่ดินแปลงที่ 4 มีสภาพเป็นที่ราบภูเขา และบางส่วนเป็นลูกคลื่นลอนตื้นข้างลาดเอียงเล็กน้อยจนถึงมาก พื้นที่โดยรอบเป็นภูเขาหินปูนค่อนข้างสูง และสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 345-350 เมตร

สภาพภูมิอากาศบริเวณโครงการปฏิรูปที่ดินแปลงที่ 4 จัดอยู่ในเขตภูมิอากาศ ประเภทฝนเมืองร้อน ฤดูร้อนอากาศร้อนมาก ฤดูหนาวอากาศหนาว จากข้อมูลสถิติภูมิอากาศ (พ.ศ. 2501-2531) ของสถานีอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยประมาณ 978.0 มม. ต่อปี ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงสุดในช่วงเดือนกันยายนประมาณ 186.2 มม. และต่ำสุดอยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ เฉลี่ยประมาณ 4.4 มม. จำนวนวันที่ฝนตกเฉลี่ยปีละ 74.0 วัน ฤดูฝนจะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม จนถึงเดือนตุลาคม ฤดูหนาวเริ่มประมาณปลายเดือนตุลาคมจนถึงเดือนมกราคม เดือนมกราคมเป็นเดือนที่มีอากาศเย็นที่สุด และจะอบอุ่นขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 38.2° เซลเซียส ต่ำสุดเฉลี่ย 13.5° เซลเซียส และอุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปีประมาณ 26.5° เซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์มีค่าสูงสุดเฉลี่ย 91.1% ต่ำสุดเฉลี่ย 48.0% และความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยทั้งปีประมาณ 71.3% สภาพภูมิอากาศดังกล่าวมีความเหมาะสมต่อการปลูกไม้ยืนต้น เช่น มะม่วง และลำไย เป็นต้น

2.4 สภาพทางอุทกธรณีวิทยา

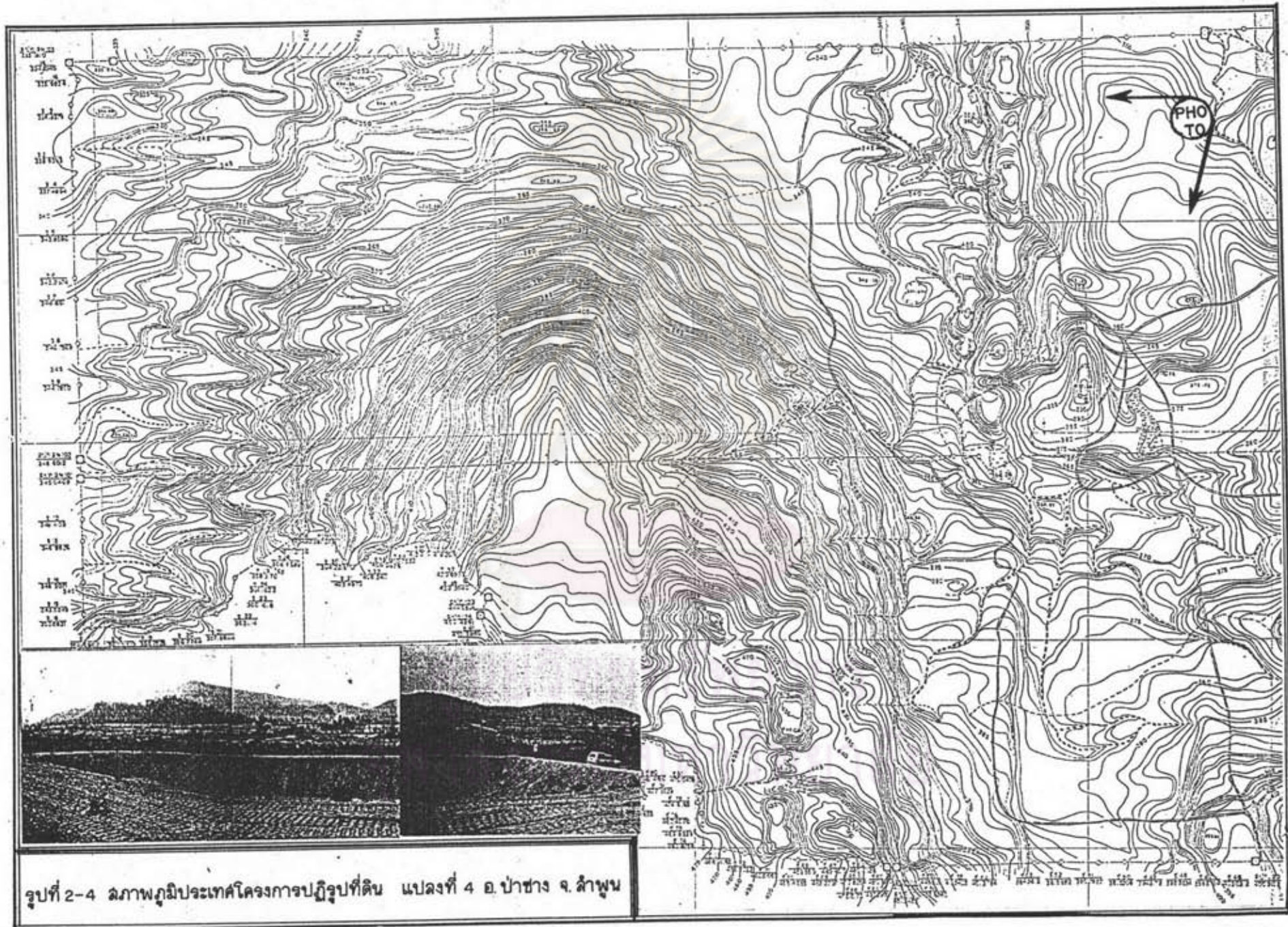
สภาพทางอุทกธรณีวิทยาในเขตพื้นที่โครงการปฏิรูปที่ดินแปลงที่ 4 จากแผนที่อุทกธรณีวิทยา จังหวัดลำพูน ของกองน้ำบาดาล กรมทรัพยากรธรณี ดังแสดงในรูปที่ 2-6 และตารางที่ 2-2 ประกอบด้วยชั้นกรวดทรายและหินขนาดใหญ่ บางตอนปิดทับด้วยดินลูกรัง อยู่บริเวณตอนเหนือของพื้นที่มีอายุทางธรณีวิทยาช่วงเทอเชียรีถึง ไพลสโตซีนตอนต้น และมีหน่วยทางอุทกธรณีวิทยาเป็นแบบตะกอนลานตะกักระดับสูงซึ่งเป็นลักษณะของชั้นน้ำในหินร่วนที่มีความพรุนสูง มีการเรียงตัวและคัดขนาดของตะกอนอย่างดี สามารถให้น้ำได้ในอัตรา 3-50 ลบ.ม./ชม. สำหรับบริเวณตอนใต้ของพื้นที่ประกอบด้วยชั้นหินปูนในยุคออร์โดวิเซียน ซึ่งมีลักษณะเป็นชั้นหินปูนที่มีความแข็งน้ำบาดาลเกิดอยู่เฉพาะในโพรงรอยแตก รอยต่อกับหินดินดานหรือรอยเลื่อนของหินเท่านั้น ถ้าเจาะไม่

สัญลักษณ์

แปลงเกษตรกรรมของเกษตรกรทั่วไป	อาคารลนาม	บริเวณที่เก็บตัวอย่างดิน
แปลงเกษตรกรรม โครงการเกษตรกรก้าวหน้า	เรือนเพาะชำ	No. 4/5 เพื่อนำมาวิเคราะห์
ทำนบดิน	บ่อน้ำตื้น	ผลดังตารางที่ 2-3

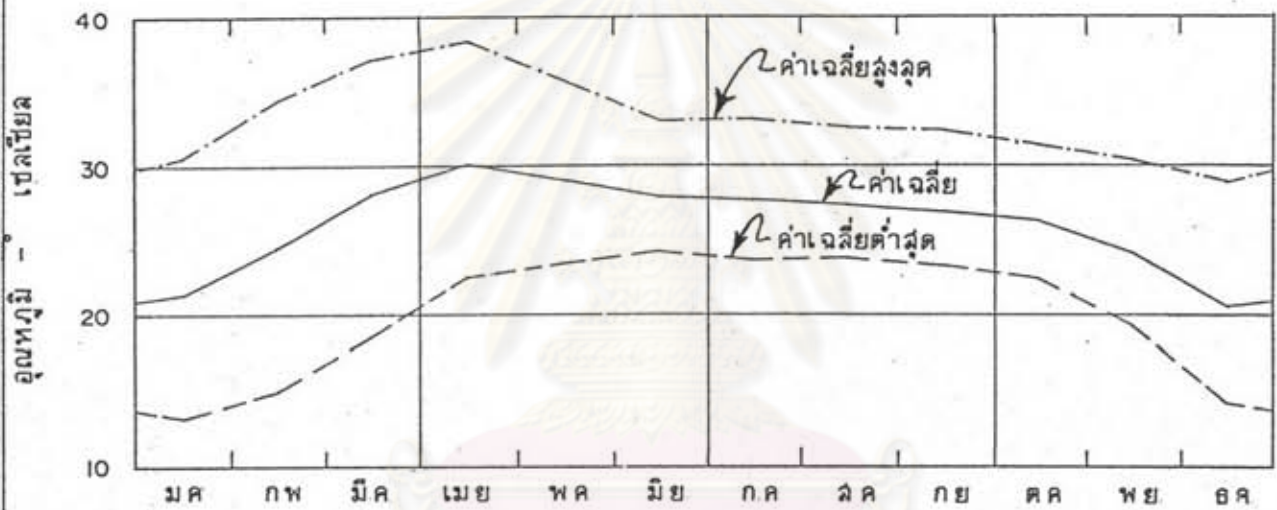
รูปที่ 2-3 การปูผังแบ่งแปลงเกษตรกรรมในเขตปฏิรูปที่ดิน แปลงที่ 4 อ. ป่าซาง จ. ลำพูน

รูปที่ 2-4 ภาพถ่ายภูมิประเทศโครงการปฏิรูปที่ดิน แปลงที่ 4 อ.ป่าซาง จ.ลำพูน

รูปที่ 2-5ก. ปริมาณฝน/การระเหย เฉลี่ยรายเดือนของสถานีตรวจอากาศ อ.เมือง / อ. ป่าซาง จ. ลำพูน

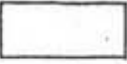
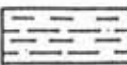
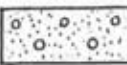
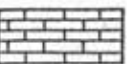

รูปที่ 2-5ข. อุณหภูมิเฉลี่ยรายเดือนของสถานีตรวจอากาศ อ.เมือง จ.ลำพูน (พ.ศ. 2524-2532)

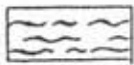
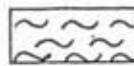

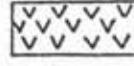

รูปที่ 2-5ค. ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยรายเดือนของสถานีตรวจอากาศ อ.เมือง จ.ลำพูน (พ.ศ. 2524-2532)

ตารางที่ 2-2 คำอธิบายแผนที่อุทกธรณีวิทยา จังหวัดลำพูน

อายุทางธรณีวิทยา	หน่วยทางอุทกธรณีวิทยา	ลักษณะภูมิประเทศและชนิดของหิน	คุณสมบัติทางอุทกธรณีวิทยา	สภาพน้ำบาดาล
โฮโลซีน	ตะกอนลุ่มน้ำหลาก	1. ซ้ำน้ำไหลท่วม ลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม ริมฝั่งแม่น้ำปิงและแม่น้ำกวาง ประกอบด้วยกรวดทรายที่องน้ำ หรือกรวดทรายลุ่มน้ำหลาก ที่ถูกนำมาสะสมแม่น้ำและที่แอ่งหุบเขาไปกันทางน้ำรวมทั้งตะกอนในทุ่งราบที่เกิดจากแนวลำน้ำเก่า ระดับความสูงของที่ราบนี้อยู่ที่ระดับ 290 เมตรถึง 310 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง	ตะกอนที่ประกอบเป็นชั้นนี้มีการคัดขนาดและเรียงตัวกันอย่างมีระเบียบ มีความหนาสูงสามารถให้น้ำไหลผ่านได้ดี ความหนาของชั้นนี้ไม่เกิน 20 เมตร ช่วงบนติดกับด้วยดินเหนียวหนา 3-5 เมตร ชั้นนี้มีการเอียงเทไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ	ได้น้ำในอัตรา 8-10 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง นิยมเจาะบ่อตอกเนื้อใช้ในการเกษตรकुल्लेंग
ไพลสโตซีนตอนปลาย	ตะกอนลาดตะกอนระดับต่ำ	ลักษณะเป็นที่ราบขั้นตื้น หรือที่ราบขั้นบันไดที่มีระดับสูงกว่าที่ราบลุ่มน้ำหลากเช่นลำน้ำและที่นอกของที่ราบลุ่มน้ำปิง ซึ่งมีระดับความสูงตั้งแต่ 310 เมตรขึ้นไปจนถึงเชิงเขา รวมทั้งที่ราบในลุ่มน้ำแม่ทาและที่ราบเนินริมฝั่งแม่น้ำก๊กและสาขา ตะกอนจะประกอบด้วยดินเหนียวเป็นส่วนใหญ่สลับด้วยชั้นกรวดทรายบาง ๆ	ตะกอนดินเหนียวไม่มีคุณสมบัติของการเก็บน้ำหรือให้น้ำไหลผ่าน ส่วนตะกอนกรวดทรายที่แทรกสลับเป็นชั้นก็มีความพรุนค่อนข้างต่ำ เนื่องจากมีส่วนประกอบของดินเหนียวอยู่มาก ความหนามีตั้งแต่ 5-10 เมตรบริเวณลุ่มน้ำก๊ก ลุ่มน้ำแม่ทา และหนาดถึง 20 เมตรในเขตอำเภอเมืองและอำเภอป่าซาง	ได้น้ำในอัตรา 5-10 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง
เทอเชียรีถึงไพลสโตซีนตอนต้น	ตะกอนลาดตะกอนระดับสูง	ภูมิประเทศเป็นที่เนิน ไร่ลอน ที่ราบเชิงเขา หรือที่ราบขั้นบันไดระดับสูง มีระดับความสูงตั้งแต่ 320 เมตรขึ้นไปในเขตอำเภอเมืองและอำเภอป่าซาง สำหรับในเขตอำเภอที่อยู่ระดับความสูง 400 เมตรขึ้นไป	ตะกอนประกอบด้วย กรวด ทราย เศษหินขนาดค่อนข้างใหญ่ บางตอนติดกับด้วยดินลูกรัง ชั้นนี้มีความพรุนสูง มีการเรียงตัวและคัดขนาดของตะกอนอย่างดี ความลึกของชั้นนี้มีตั้งแต่ 15 เมตร ส่วนในบริเวณแก่งลุ่มแม่น้ำก๊กตั้งแต่ 60 เมตรลงไป บ่อบาดาลที่ลึกที่สุดมีความลึกถึง 286 เมตร	ได้น้ำในอัตรา 3-10 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง และได้น้ำในอัตราสูง 40-50 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง ที่ระดับลึก 60 เมตรลงไป
ออร์โดวิเชียน	หินปูน	2. น้ำบาดาลในหินแข็ง ภูมิประเทศเป็นที่อกเขาสูง ซึ่งมีลักษณะเฉพาะคือมียอดแหลม บางครั้งมีที่ต่ำสูงชัน มีโนรงหรือถ้ำซึ่งบางครั้งต่อเนื่องกัน บางตอนมีหินคาร์บอเนตเป็นชั้นบาง ๆ มีน้ำหรือน้ำซึมความเชิงเขา	ปกติหินปูนเป็นหินที่เก็บน้ำบาดาลเกิดอยู่เฉพาะในโนรง รอยแตก รอยต่อกับหินคาร์บอเนตหรือรอยเลื่อนของหินเท่านั้น ถ้ำจะไม่มีน้ำหรือแหล่งน้ำที่เก็บน้ำได้ บ่อบาดาลในเขตตำบลนี้ได้มาจากหินปูนที่ระดับลึก 20 เมตร ให้น้ำความกระด้างค่อนข้างสูง	ได้น้ำในอัตรา 10-15 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง

ตารางที่ 2.2 คำอธิบายแผนที่อุทกธรณีวิทยา จังหวัดลำปาง (ต่อ)

อายุทางธรณีวิทยา	หน่วยทางอุทกธรณีวิทยา	ลักษณะภูมิประเทศและชนิดของหิน	คุณสมบัติทางอุทกธรณีวิทยา	สภาพน้ำบาดาล
เปอร์เมียนถึง คาร์บอนิเฟอรัส	ทิวเฮิน	3. น้ำบาดาลที่มีอยู่เฉพาะแห่ง ประกอบด้วยทิวเฮิน เทอราซ หินดินดาน ผังตะกอนออกของอำเภอลำปาง ผังตะกอนเฉียงเหนือของอำเภอลี้และด้าน ตะกอนออกของกิ่งอำเภอรุ่งหัวซัง	น้ำบาดาลเกิดในบริเวณที่มีรอยแตก รอยเลื่อน หรือรอยต่อ ระหว่างหิน 2 ชนิด ช่องว่างเหล่านี้มักไม่มีความต่อเนื่องจึงเก็บ น้ำบาดาลได้ไปบริเวณจำกัด ที่ระดับลึกไม่เกิน 30 เมตร	ได้น้ำในอัตรา 4-6 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง
ดีโวเนียนถึง แคมเบรียน	ทิวแปร	ประกอบด้วยเขาที่วางตัวเป็นแนวตอนแอ่งด้านตะวันออกของ จังหวัดลำปาง ตั้งแต่อำเภอน้อยลงไปถึงอำเภอลี้กัน เขตแดน กับจังหวัดลำปาง เป็นที่เกิดของแม่น้ำก๊กและสาขา ผังตะกอนของจังหวัดมีกระจายในเขตอำเภอน้ำโสม ประกอบด้วยหินชีสต์ ควอร์ตไซต์ นิลโลท์ หินกาบ และหินเชิร์ต	น้ำบาดาลเกิดในบริเวณที่มีรอยแตก รอยเลื่อน หรือรอยต่อ ระหว่างหิน 2 ชนิด ช่องว่างเหล่านี้มักไม่มีความต่อเนื่องจึงเก็บ น้ำบาดาลได้ไปบริเวณจำกัด ที่ระดับลึกไม่เกิน 30 เมตร	ได้น้ำในอัตรา 4-5 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง
โทรแอสลิต	ทิวเกรวียด	วางตัวเป็นเทือกเขาด้านตะวันออก เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขา ชูแดน และขนบตอนตะกอนเฉียงใต้ของอำเภอน้ำท่า	เป็นหินเนื้อแน่นรอยแตกมีไม่สม่ำเสมอ เก็บน้ำบาดาลได้น้อย บางครั้งบ่อแห้ง	ได้น้ำในอัตรา 1-2 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง
เปอร์เทีย	ทิวภูเขาไฟ	ประกอบด้วยหินไรโอไรท์และหินแอนดีไรท์ ซึ่งไหลจัดผ่าน ทิวแปรขึ้นมา เป็นเทือกเขาโคดโศกเหนือของอำเภอน้ำท่า	เป็นหินเนื้อแน่นรอยแตกมีไม่สม่ำเสมอ เก็บน้ำบาดาลได้น้อย บางครั้งบ่อแห้ง	ได้น้ำในอัตรา 1-2 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง
แหล่งข้อมูล	แผนที่ธรณีวิทยาระวาง จังหวัดลำปาง มาตราส่วน 1:250,000 รวบรวมโดย นายสจิด ปิยะศิลป์ และคณะ กองธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี 2514 Geological Map of Northern Thailand 1:250,000 German Geological Mission Team sheet 5 (Chiang Mai) Hannover 1979 ผังร่างแผนที่อุทกธรณีวิทยา จังหวัดลำปาง มาตราส่วน 1:100,000 รวบรวมโดย นางอรอุล ชเนศวาศย์ กองน้ำบาดาล กรมทรัพยากรธรณี 2519 บัญชีบ่อน้ำบาดาล เจาะระหว่างปีงบประมาณ 2498 - 2529 กองน้ำบาดาล กรมทรัพยากรธรณี		รวบรวมจัดทำแผนที่โดย : นายธีรวิทย์ อิศรเสนา รวบรวมข้อมูลโดย : นายมานพ บุญชัย เขียนแผนที่โดย : นายวิฑูรย์ มลิกา กองน้ำบาดาล กรมทรัพยากรธรณี, มกราคม 2530	

ผ่านรอยเหล่านี้มักจะ ได้บ่อแห้ง น้ำที่ได้จากชั้นนี้จะมีความกระด้างค่อนข้างสูง ได้น้ำในอัตรา 10-15 ลบ.ม./ชั่วโมง ส่วนบริเวณทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ของพื้นที่มีลักษณะเป็นหินแปรมีอายุทางธรณีวิทยาช่วงดิโวเนียนถึงแคมเบรียน ประกอบด้วย หินชีสต์ ควอร์ตไซต์ ฟิลไลต์ หินกาบ และหินเชิร์ท ได้น้ำในอัตรา 4-6 ลบ.ม./ชั่วโมง

2.5 สภาพดินและลักษณะการใช้ที่ดิน

2.5.1 สภาพดิน

สภาพดินในบริเวณพื้นที่โครงการปฏิรูปที่ดินแปลงที่ 4 มีลักษณะเป็นดินชุดตาคลี มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างมาก แต่ชั้นนี้จะมีลักษณะเป็นดินดานและสภาพดินมีค่า pH อยู่ระหว่าง 6.10-7.95 ดินมีอินทรีชีวัตถุปานกลางมีสีดำ เหมาะสำหรับการปลูกพืชไร่และไม้ยืนต้น เนื้อดินเป็นดินร่วน อาจารย์วิวัฒน์ หิรัญบุรณะ แห่งภาควิชาปฐพีศาสตร์และอนุรักษศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ตัวอย่างดินในเขตพื้นที่โครงการปฏิรูปที่ดินแปลงที่ 4 อ.ป่าซาง จ.ลำพูน ดังรายละเอียดในตารางที่ 2-3 และได้แนะนำให้ใช้ปุ๋ยขาวประมาณไร่ละ 30-55 กก./ปี สำหรับบริเวณที่ดินมีสภาพความเป็นกรด สำหรับปุ๋ยไนโตรเจนและฟอสฟอรัสมีความจำเป็นที่จะต้องใส่เพิ่มเติม ส่วนโปแตสเซียมในสภาพปัจจุบันยังไม่จำเป็นต้องใส่เพิ่ม ดังนั้นจึงควรใส่ปุ๋ยสูตร 16-20-0 ผสมแอมโมเนียซัลเฟต เพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้แกดินให้เหมาะสมต่อการเพาะปลูกพืช สำหรับในกรณีของธาตุโปแตสเซียมเมื่อใช้ดินไปนาน ๆ ความเข้มข้นของธาตุโปแตสเซียมในดินจะลดลง จึงควรทำการตรวจวิเคราะห์คุณภาพดินใหม่อีกครั้งในอีก 2-3 ปีข้างหน้า

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2-3 ผลการวิเคราะห์ตัวอย่างดิน ของโครงการปฏิรูปที่ดิน แปลงที่ 4 อำเภอป่าซาง
จังหวัดลำพูน เลขทะเบียน 197/30

Field ^{1/} No.	pH	% N	ppm Exchangeable						
			P	K	Ca	Mg	S	Fe	Zn
4/1	6.10	0.107	5.50	122.75	707.5	99.0	6.60	5.50	.705
4/2	6.15	0.100	5.50	102.00	617.5	109.25	6.60	5.50	.700
4/3	6.52	0.084	5.50	1111.75	1567.5	144	-	2.50	0.600
4/4	7.95	0.131	12.00	119.75	343.75	146.25	6.60	2.50	.630
4/5	7.95	0.118	15.00	202.50	4712.5	230	9.90	2.50	.620

ที่มา : รายงานประจำปี 2530 สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน จังหวัดลำพูน

หมายเหตุ 1/ = บริเวณที่เก็บตัวอย่างดินเพื่อนำมาวิเคราะห์ แสดงไว้ในรูปที่ 2-3

2.5.2 ลักษณะการใช้ที่ดิน

เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน แปลงที่ 4 เดิม ทำการเพาะปลูกกล้วย, มะม่วง - แต่ต่อมาภายหลัง ส.ป.ก. ลำพูน ได้จัดสรรที่ดิน สำหรับโครงการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานและแผนการผลิตตามโครงการเกษตรกรก้าวหน้า เพื่อสนับสนุนผู้ที่จบการศึกษาสายอาชีพสาขาเกษตรกรรม ที่มีความตั้งใจจริงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และจะเป็นแกนนำให้แก่เกษตรกรทั่วไปในด้านการนำเทคโนโลยีและวิชาการมาใช้ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ และปริมาณตามความต้องการของตลาด ทำให้การเกษตรกรรมเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบเดิมเป็นการทำการเกษตรกรรมแผนใหม่โดยเลือกปลูกพืชเศรษฐกิจที่มีราคาดี และมีตลาดที่แน่นอน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชนในการจัดหาพันธุ์พืช ปุ๋ย และยาต่าง ๆ ตลอดจนรับซื้อผลผลิตในราคาประกันและมีหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด, วิทยาลัยเกษตรกรรมลำพูน, สำนักงานปลัดตัวจังหวัดลำพูน, สำนักงานประมงจังหวัดลำพูน และสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดลำพูน ตลอดจนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สาขาลำพูน ให้การสนับสนุนเพื่อที่จะสามารถประสบผลสำเร็จตามนโยบายของรัฐบาล อันจะนำไปสู่ความเจริญทางเศรษฐกิจของชาติต่อไป

2.6 สภาพเศรษฐกิจและสังคมทั่วไป

2.6.1 ประชากร

จากสถิติข้อมูลของจังหวัดลำพูน ปี พ.ศ.2529 อำเภอป่าซางมีจำนวนประชากร 84,302 คน แบ่งเป็นประชากรชาย 42,347 คน และหญิง 41,955 คน คิดเป็น 21 เปอร์เซ็นต์ของประชากรจังหวัดลำพูน โดยมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 19,473 ครัวเรือน มีสมาชิกเฉลี่ยครอบครัวละประมาณ 5 คน

2.6.2 สภาพการถือครองที่ดิน

เนื้อที่ถือครองทั้งหมดของจังหวัดลำพูน มีจำนวน 2,816,176 ไร่ เป็นเนื้อที่ถือครองเพื่อการเกษตร 444,073 ไร่ ในจำนวนนี้เป็นที่ถือครองเพื่อการทำนา 301,838 ไร่ เป็นที่ทำการเพาะปลูก ไร่ 50,214 ไร่ และเป็นที่ทำการเพาะปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น 47,735 ไร่ สำหรับครัวเรือนเกษตรกรในอำเภอป่าซาง มีจำนวนครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเพียงพอเป็นของตนเอง 6212 ครัวเรือน และมีจำนวนครัวเรือนที่มีที่ดินแต่ไม่เพียงพอสำหรับทำกิน ต้องเช่าที่ดินเพิ่มเติมจำนวน 3,205 ครัวเรือน ส่วนเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และต้องเช่าที่ดินทำกินมีจำนวน 3626 ครัวเรือน หรืออาจกล่าวได้ว่าเกษตรกรร้อยละ 52 ของอำเภอป่าซาง ยังคงต้องเช่าที่ดินในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เมื่อพิจารณาถึงขนาดถือครองที่ดินเพื่อทำนาของอำเภอ จะพบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่จะมีขนาดถือครองที่ดินไม่เกิน 10 ไร่ ส่วนครอบครัวที่มีขนาดถือครองที่ดินมากกว่า 50 ไร่ มีเพียง 2 รายเท่านั้น ซึ่งการกระจายของขนาดถือครองที่ดินของอำเภอป่าซางได้แสดงไว้ดังตารางที่ 2-4

2.6.3 การประกอบอาชีพและรายได้

ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดลำพูนประกอบอาชีพทำนาข้าวเหนียวและข้าวเจ้า ปลูกถั่วลิสง ถั่วเหลือง ข้าวโพดสำหรับเลี้ยงสัตว์ ยาสูบ ฝรั่ง กระจับแดง ทำสวนมะม่วง และส่วนลำไย และประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน และหัตถกรรม เช่น ทอผ้า จักสาน แกะสลักเครื่องเรือน เครื่องปั้นดินเผาเป็นรายได้เสริม นอกจากนี้ยังประกอบอาชีพสุจริต เช่น เลี้ยงโค กระบือ สู้กร เบ็ดไก่ เพื่อเป็นการค้าอีกทางหนึ่งด้วย แต่จากตารางที่ 2-5 รายได้ของเกษตรกรโดยเฉลี่ยต่อครัวเรือนของอำเภอป่าซาง จะเห็นได้ว่า รายได้จากการทำงานจะน้อยที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากการผลิตข้าวเพื่อใช้สำหรับการบริโภคภายในครัวเรือนของเกษตรกรในแต่ละปี ส่วนที่เหลือจากการบริโภคจึงนำมาขายเป็นรายได้ของเกษตรกร

ตารางที่ 2-4 สถิติจำนวนครัวเรือนต่อขนาดการถือครองที่ดินเพื่อทำนา เป็นรายตำบลในอำเภอป่าซาง ปี พ.ศ. 2529

หน่วย : ครัวเรือน

ตำบล	จำนวนครัวเรือนที่มีขนาดการถือครองที่ดิน						รวม
	ต่ำกว่า 1 ไร่	1-5 ไร่	6-10 ไร่	11-20 ไร่	21-50 ไร่	มากกว่า 50 ไร่	
แวงแร่	6	937	468	31	-	-	1,442
วังผาง	37	1,023	169	21	1	2	1,253
หนองล่อง	102	1,053	136	28	-	-	1,319
นครเจดีย์	1	206	91	16	-	-	322
หนองขวง	66	388	177	66	-	-	697
ท่าด้อม	3	666	298	89	5	-	1,061
ไผ่ดิม	206	518	219	18	-	-	961
บ้านเรื่อน	18	289	133	30	2	-	472
ปากป่อง	-	64	42	29	3	-	138
ม่วงน้อย	-	72	10	5	-	-	87
มะก้อก	3	713	256	43	-	-	1,015
รวม	450	5,929	1,999	376	11	2	8,767

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (แนวทางพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดลำพูน)

ตารางที่ 2-5 การเปรียบเทียบต้นทุนการผลิต รายได้ และกำไรสุทธิ ของพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด
ลำพูน ในปีการเพาะปลูก 2528/29

รายการ ชนิดพืช	ต้นทุนการผลิต (บาท)		รายได้จากการขายผลผลิต		ราคาผลผลิต ต่อ ก.ก. (บาท)	กำไรสุทธิ ต่อไร่ (บาท)
	ต่อไร่	ต่อ ก.ก.	ต่อไร่ (บาท)	ผลผลิตต่อไร่ (ก.ก.)		
ข้าวเจ้านาปี	450.65	1.02	1,060.80	442	2.40	610.50
ข้าวเหนียนาปี	458.44	0.90	1,305.60	512	2.55	847.16
ข้าวเจ้านาปรัง	850.91	1.43	1,186.04	596	1.99	335.13
ข้าวเหนียนาปรัง	412.84	0.91	991.90	455	2.18	579.06
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	287.50	0.79	618.80	364	1.70	331.30
ถั่วเหลืองรุ่น 1	457.43	3.03	1,004.15	151	6.65	546.72
ถั่วเหลืองรุ่น 2	508.01	2.41	1,403.15	211	6.65	895.14
ถั่วลิสง รุ่น 1	656.44	3.04	1,468.80	216	6.80	812.36
ถั่วลิสง รุ่น 2	554.14	1.87	2,012.80	296	21.08	1,458.66
ลำไย	3,683.89	13.53	6,366.16	302	38.33	2,682.27
ลิ้นจี่	4,152.00	18.70	8,509.26	222	15.00	4,357.26
ส้มโอ	10,000.0	8.53 ^{1/}	17,580.00	1,172 ^{2/}	8.00	7,580.00
มะม่วง	7,800.00	2.44	25,600.00	3,200	2.00	17,780.00
มะขาม	1,255.77	2.28	1,375.00	500		122.00

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (แนวทางพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดลำพูน)

1/ หน่วย : บาท/ผล

2/ หน่วย : ผล/ไร่

รายได้และกำไรจะผันแปรไปตามราคาที่เกษตรกรขายได้ในแต่ละปี

ตารางที่ 2-6 รายได้ทางการเกษตรโดยเฉลี่ยต่อครัวเรือน ของอำเภอป่าซาง

รายการประเภท	จำนวนครัวเรือน	พื้นที่เพาะปลูกต่อครัวเรือน (ไร่)	รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน (บาท/ปี)
- ทำนาข้าว	8767	5	78
- ปลูกพืชไร่	1163	2	145
- ทำสวนผัก	4379	1	6680
- ทำสวนผลไม้	3715	2	11605
- ปศุสัตว์	4401	-	7353
			25861

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (แนวทางพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัดลำพูน)

2.7 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในเขตพื้นที่ศึกษา

2.7.1 สภาพโดยทั่วไปทางสังคม

เดิมเกษตรกรส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่โดยทั่วไปของอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ต่อมาเมื่อได้รับสิทธิเข้าทำประโยชน์ในที่ดินเขตปฏิรูปที่ดินฯ จึงย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่ซึ่งสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดลำพูนจัดให้ โดยในขั้นแรกนั้น เกษตรกรปลูกสร้างบ้านเรือนกระจัดกระจายตามแปลงต่าง ๆ เพื่อสะดวกในการปฏิบัติงานในพื้นที่ที่ได้รับ และเมื่อได้เข้ามาอยู่ในที่ดินที่ได้รับแล้ว เกษตรกรได้ไปมาหาสู่กันจนเป็นที่รู้จักกันดีตามสภาพสังคมทางเหนือ

2.7.2 การถือครองที่ดิน

ส.ป.ก. ได้กระจายสิทธิให้แก่เกษตรกร โดยการให้เกษตรกรเข้าซื้อที่ดินจาก ส.ป.ก. ในราคาไร่ละ 4,000 บาท กำหนดระยะเวลาการผ่อนชำระค่าเช่าซื้อที่ดินเสร็จ ภายใน 15 ปี อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6 ต่อปี ทั้งนี้ เกษตรกรแต่ละรายที่ได้รับการคัดเลือกจาก ส.ป.ก. จะสามารถเข้าซื้อที่ดินได้รายละ 10 ไร่ และเมื่อเกษตรกรชำระค่าเช่าซื้อที่ดินตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเสร็จแล้ว ส.ป.ก. จะทำการมอบโฉนดให้เป็นราย ๆ ไป แต่เนื่องจากในสภาพปัจจุบัน เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่มีรายได้ที่แน่นอน เกษตรกรจึงยังไม่สามารถผ่อนชำระค่าเช่าซื้อให้กับสำนัก

งานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดลำพูน ดังนั้น เกษตรกรจึงขอผ่อนผันการชำระค่าเช่าซื้อไว้ก่อน โดยเกษตรกรขอชำระเป็นค่าเช่าในอัตราไร่ละ 100 บาทต่อปี และค่าภาษีที่ดินไร่ละ 200 บาท รวมเป็นเงิน 1200 บาทต่อปี

2.7.3 การประกอบอาชีพการเกษตรในพื้นที่

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดลำพูน ได้วางแผนการปลูกพืชไว้สำหรับ แปลงที่ 4 โดยกำหนดให้ปลูกลำไยเป็นพืชหลักของโครงการฯ เนื่องจากเกษตรกรได้อพยพเข้ามาทำกินไม่พร้อมเพรียงกัน เกษตรกรบางรายเริ่มมีรายได้จากการขายผลผลิตลำไย และยังมีเกษตรกรอีกเป็นส่วนใหญ่เพิ่งจะเริ่มเข้ามาปลูกลำไย แต่อย่างไรก็ตาม เกษตรกรก็มีการปลูกพืชแซม เช่น พริก กระเทียม มะเขือเทศ ถั่วลิสง ฯลฯ อันจะนำมาซึ่งรายได้สำหรับเลี้ยงครอบครัว ในระหว่างที่ลำไยยังไม่สามารถให้ผลผลิต

2.7.4 แรงงานในครัวเรือน

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่ พบว่า เกษตรกรในท้องที่ที่สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยประมาณ 5 คน ต่อครัวเรือน สามารถทำการเกษตรได้ เฉลี่ยครัวเรือนละประมาณ 3 คน ที่เหลือจะเป็นเด็กในวัยเรียนและคนชรา โดยปกติแล้วเกษตรกรจะใช้แรงงานในครัวเรือนทั้งหมดในการทำไร่และรับจ้างแรงงานทำการเกษตรเป็นครั้งคราว ในท้องที่ใกล้เคียง

2.7.5 ค่าใช้จ่ายและรายได้ของครัวเรือน

ปัจจุบันเกษตรกรในเขตโครงการปฏิรูปที่ดิน แปลงที่ 4 อำเภอป่าซาง จ.ลำพูน ส่วนใหญ่มีรายได้จากการปลูกพืชแซม เช่น พริก กระเทียม มะเขือเทศ ถั่วลิสง ฯลฯ รายได้โดยเฉลี่ยปีละประมาณ 20,000 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนพื้นที่ที่สามารถทำการเกษตรได้ โดยมีแหล่งน้ำเป็นปัจจัยหลักสำคัญในการที่จะทำให้ผลผลิตต่อไร่มีปริมาณมากยิ่งขึ้น สำหรับเกษตรกรที่ทำการเพาะปลูกลำไยครัวเรือนละ 9.5 ไร่ จะมีประมาณการรายได้ดังตารางที่ 2-7 จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ซึ่งปลูกลำไยจนสามารถให้ผลผลิตได้แล้วนั้น มีรายได้จากการขายผลผลิตลำไยประมาณ 150,000 บาท จากจำนวนพื้นที่ 15 ไร่ สำหรับค่าใช้จ่ายของเกษตรกรนั้น มีแหล่งเงินทุนโดยกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตร โดยเฉลี่ยประมาณ 3,000-30,000 บาท และเสียดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 12.5 ต่อปี เพื่อนำเงินดังกล่าว มาใช้เป็นค่าเมล็ดพันธุ์พืช ค่าชุดบ่อน้ำต้น ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง สำหรับสูบน้ำเพื่อการเกษตรกรรม ตลอดจนค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือน ซึ่งเกษตรกรก็จะสามารถชำระเงินกู้คืนภายหลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตในปีเดียวกัน นอกจากนี้

ก็ยังคงมีเกษตรกรบางรายที่ใช้เงินที่เก็บหอมไว้เป็นทุนในแต่ละปี ส่วนสมาชิกโครงการเกษตรกรก้าวหน้าส่วนใหญ่จะอาศัยทุนของบิดามารดา มาเป็นค่าใช้จ่ายในการลงทุน

จากการสำรวจสัมภาษณ์เกษตรกรในเขตพื้นที่โครงการฯ พอสรุปได้ว่าเกษตรกรมีรายได้และรายจ่ายในแต่ละปีใกล้เคียงกัน ซึ่งเป็นไปได้ว่ารายได้ของเกษตรกร จะเป็นตัวกำหนดรายจ่ายไม่ให้มากเกินไป เพราะจะทำให้หนี้สินเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นจึงไม่มีเงินเหลือเก็บสะสมไว้ลงทุนในปีต่อไป ประกอบกับเป็นช่วงที่ผลผลิตจากลำไยซึ่งเป็นพืชหลักยังไม่ได้ผลหรือยังไม่ได้ผลเต็มพื้นที่เกษตรกรจึงจำเป็นต้องกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรในลักษณะปีต่อปี ดังที่กล่าวมาแล้ว

ตารางที่ 2-7 การประมาณรายได้จากการปลูกลำไย 9.5 ไร่ (243 ต้น) สำหรับหนึ่งครัวเรือน

รายการ	ปีที่						
	1	2	3	4	5	6	7
1. ความกว้างของทรงพุ่ม ^{1/} (เมตร)	0.5	1.0	2.0	4.0	6.0	6.0	6.0
2. ผลผลิตต่อต้น ^{2/} (กิโลกรัม)	-	-	20	50	80	80	80
3. ผลผลิตต่อ 243 ต้น (กิโลกรัม)	-	-	4,860	12,150	19,440	19,440	19,440
4. รายได้ (เฉลี่ยเกรด กิโลกรัมละ 10 บาท) (บาท)	-	-	48,600	121,500	194,400	194,400	194,400

ที่มา : โครงการพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน และแผนการผลิตตามโครงการเกษตรกรก้าวหน้า

หมายเหตุ ^{1/} = จากการสำรวจวัดจากส่วนต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน

^{2/} = จากหนังสือลำไยลำพูน จัดพิมพ์ที่ สำนักงานพาณิชย์